

УДК 811.161.2'1.04

Загнітко А. П., Загнітко Н. Г.

ГРАМАТИЧНА НОРМА В СУЧАСНІЙ ЛЕКСИКОГРАФІЧНІЙ ПРАКТИЦІ

У статті схарактеризовано поняття граматичної норми з простеженням її широкого та вузького розуміння, визначено рівні граматичної норми. Основну увагу приділено розгляду особливостей реалізації граматичної норми в сучасній лексикографічній практиці, встановлено напрями відбиття в ній динаміки внутрішньокатегорійних та міжкатегорійних внутрішньочастиномовних транспозицій і міжкатегорійних міжчастиномовних взаємозв'язків і транспозицій.

Ключові слова: граматична норма, прескриптивна грамати́ка, лексикографічна норма, словниково-ве значення, граматичне значення.

В статье охарактеризовано понятие грамматической нормы с определением ее широкого и узкого понимания, определены уровни грамматической нормы. Главное внимание сосредоточено на рассмотрении особенностей реализации грамматической нормы в современной лексикографической практике, определены направления отражения в ней динамики внутрикатегориальных и межкатегориальных внутривидовых транспозиций и межкатегориальных межвидовых транспозиций.

Ключевые слова: грамматическая норма, прескриптивная грамматика, лексикографическая норма, словарное значение, грамматическое значение.

The paper discloses the notion of the grammatical norm in its wide and narrow meanings and defines the grammatical norm levels. The main attention is focused on the peculiarities of the grammatical norm realizations in the modern lexicography. The reflection of the dynamics of internal categorical and intracategorical transpositions within the parts of speech and intra-categorical interrelations and transpositions between the parts of speech have been defined.

In the modern linguistics special attention is being drawn to the regularities of the grammatical norm correlation between the words of different categorical semantics within the dictionary and to defining its alteration directions.

The studies disclosed the systemic load of the grammatical norm in lexicography with manifestation of intra- and interlexeme, intra- and intercategory interrelations and mutual transitions in the grammatical norm evolution. For this the notion of the grammatical norm has been defined, the status of the grammatical norm in lexicography has been determined, the main tendencies of the grammatical norm dynamics have been disclosed, the laws of the grammatical norm components correlation in the vocabulary entry have been studied. Understanding of

The notion of the grammatical norm volume is based on the qualification planes of morphological and syntactic norm and on its correlation with the other equal/ unequal notions of prescriptive grammar.

Grammatical norm in lexicography is based on the fundamental theoretical grammar, as all the stated status characteristics of the glossary, such as the part-of-speech status, laws of intracategorical and intercategory differentiation and others are based on the comprehensive definitions, classifying and qualifying criteria. The grammatical norm dynamics reflects the peculiarities of the certain tendencies alterations in the classification, identification, qualification and other parameters (cf., for example, alterations in differentiation according to morphological meanings of gender and number of nouns of zero declension), which are being theoretically proved and generalized. Absence of a recognized comprehensive theoretical grammar often conditions vocabulary incoherence, reeling in morphological and syntactic categorization of the glossary.

Key words: grammatical norm, prescriptive grammar, lexicographic norm, vocabulary meaning, grammatical meaning.

У сучасній лінгвістиці до встановлення норми є два актуалізовані підходи: дескриптивний (описовий) та прескриптивний. Перший передбачає визначення норми на ґрунті послідовного врахування фактичного використання певних явищ у різних функційних стилях, другий – установлює норму як висновок відомих фахівців-лінгвістів. Прескриптивний підхід має опертям численні правила (прескрипції), через послідовне упровадження яких належно зреалізують ту чи ту норму. Системний виклад прескрипцій легко знайти в будь-якій граматиці – від шкільної до академічної. Прескриптивний підхід передбачає досить обережне ставлення до будь-яких виявів діалектних інтенцій – чи то лексичних, чи то фонетичних, чи то граматичних. Чинні сьогодні мовно-шкільні та мовно-вишівські практиками мають опертям прескриптивний підхід, що охоплює послідовне засвоєння норм у їхній системності й цілісності. В лінгвоукраїністиці найбільшого поширення набув прескриптивний підхід, що має тривалу традицію, фундаментальні напрацювання. Питання граматичної норми, її статусу неодноразово

були в центрі уваги лінгвістів (І. Вихованець [3, с. 8–12], К. Городенська [4, с. 16–18], С. Єрмоленко [6, с. 81–87; 7, с. 123–127], М. Жовтобрюх [8, с. 53–60], М. Пилинський [15, с. 92–97], Л. Струганець [18, с. 47–65] та ін.). Знаковими постають проблеми граматичної норми в лексикографічній практиці [13, с. 28, 45], де кожне слово вимагає послідовного врахування всіх аспектів його нормативного статусу та співвідношення з іншими лексемами тотожної категорійної семантики, розкриття зреалізованих міжкатегорійних та внутрішньокатегорійних внутрішньооб'єктивних і міжкатегорійних міжчастининомовних взаємозв'язків і переходів. Актуальність дослідження мотивована потребою з'ясування внутрішньословникових закономірностей співвідношення граматичної норми між словами різної категорійної семантики. Традиційне розуміння граматичних норм як сукупності морфологічних і синтаксичних, що передбачає наявність системи регламентацій кодифікованого використання усталених правил сполучуваності, диференціювання слів за родами й числами, вияв закономірностей співвідношення між ступеньованими формами, корелювання видових форм та багато іншого, залишає поза належною увагою статус граматичної норми в лексикографічній практиці, вияв закономірностей її видозміни, простеження зв'язків між граматичними нормами слів різної категорійної семантики та взаємозалежність таких норм. Усе це мотивує потребу ґрунтовного розгляду граматичних норм у сучасній словниковій практиці.

Метою студіювання є розкриття системного навантаження граматичної норми в лексикографічній практиці з послідовним з'ясуванням внутрішньо- і міжлексемних, внутрішньо- і міжкатегорійних взаємозв'язків і взаємопереходів в еволюції граматичної норми. Завданнями наукового аналізу постають: 1) дефінування поняття граматичної норми; 2) установлення статусу граматичної норми в лексикографічній практиці; 3) розкриття визначальних тенденцій динаміки граматичної норми; 4) розгляд закономірностей співвідношення компонентів граматичної норми в словниковій статті. Новизною дослідження є встановлення ємності поняття граматичної норми та його співвідношення з іншими рівнорядними / нерівнорядними поняттями прескриптивної граматики. Теоретичне значення наукового студіювання визначає викінченою інтерпретацією поняття граматичної норми та встановленням її статусу в словниці. Практичне спрямування виконаного аналізу граматичної норми в лексикографічній практиці мотивовано можливістю використання його результатів у вишівській практиці під час вивчення особливостей лексичної та граматичної семантики слова, а також може бути застосовано як матеріал спеціальних курсів і спеціальних семінарів із питань культури й стилістики української мови, актуальних проблем сучасної граматичної норми, теорії прескриптивної граматики.

Кожний вимір граматичної норми ґрунтовано на його системних зв'язках з іншими. Так, наприклад, розглядаючи особливості закінчення іменників чоловічого роду в родовому відмінку однини необхідно застосовувати знання про диференціацію всього іменникового корпусу на відміни та групи. Водночас системне сприйняття такої норми вимагає належного розуміння системи семантико-парадигматичних зв'язків іменникових лексем, співвідношення в них первинних і вторинних лексичних значень, внутрішнє диференціювання всього частининомовного корпусу на відповідні лексико-семантичні групи з відповідною системою внутрішніх зв'язків (пор., наприклад, особливості флексійного розмежування іменників чоловічого роду II відміни в родовому відмінку: *вітер(у), дощ(у), сніг(у) / граніт(у), камінь(ю) і камінь(я) / ніж(а), олівець(я), стіл(а) і стіл(у) / атом(а), квадрат(а), ромб(а), трикутник(а) / вальс(у), краков'як(у), хокей(ю), футбол(у) і т. ін.*), з'ясування характерологічних ознак семантичного навантаження флексії, розуміння категорійної семантики лексеми, внутрішнє співвідношення різних її лексичних значень (*алмаз(а)* (кристал (коштовний камінь), інструмент) – *алмаз(у)* (мінерал), *акт(а)* (указ, постанова, документ) – *акт(у)* (частина театральної вистави, урочисті збори), *апарат(а)* (прилад) – *апарат(у)* (установа, сукупність людських органів для виконання певної функції, система знань, сукупність довідкової інформації), *дзвін* → *дзвона* (інструмент) – *дзвін* → *дзвону* (дія за значенням) або ж диференціювання слів-омонімів (*блок(а)* (механізм) – *блок(у)* (об'єднання, серія), *блок(у)* (спортивний прийом); *бор(а)* (свердло) – *бор(у)* (хімічний елемент), *вал(а)* (деталь, механізм) – *вал(у)* (земляний насип), *валу(у)* (нитки з клоччя), *вал(у)* (обсяг продукції)), її співвідношення з іншими структурно подібними утвореннями (*вітром, кільцем, колом, кулею, стрибком* – прислівник, хоча аналіз кожного з таких і подібних морфологізовано-синтаксизованих транспозитів наведено у відповідних статтях вихідних лексем *вітер, кільце, коло, куля, стрибок*) та ін.

Грамматична норма в лексикографічній практиці є наріжним каменем викінченого тлумачення всього лексичного корпусу, вияв внутрішніх зв'язків і кореляцій її елементів має експліцитну (відмінкове закінчення іменників, особові флексії дієслів, форми роду прикметників і дієприкметників, особливості формального вираження першого правобічного валентнозумовленого аргумента та ін.) та імпліцитну (відсилкові тези тощо) реалізації. Грамматична норма в словниці охоплює: 1) частининомовну семантику реєстрового слова; 2) основний парадигмальний статус витлумачуваної лексеми (форма родового відмінка однини для іменників, форми 1-ої й 2-ої особи однини для дієслів і под.); 3) значеннєвий простір роду для іменникових лексем (*асиміляція, ї, ж.* [17/1, с. 274]; *вартість, тості, ж.* [17/2, с. 64]; *вартонька, и, ж.* [17/2, с. 65]; *варус, у, ч.* [17/2, с. 66]; *василевс, а, ч.* [17/2, с. 67]); 4) значення числа в іменникових слів за умови його класифікаційного статусу (*вакації, їй, мн.* [17/2, с. 33]; *вартюці, ів, мн.* [17/2, с. 64]; *василечки, ів, мн.* [17/2, с. 67]; *висівки, вок, мн.* [17/2, с. 439]; *ворота, ріт, мн.* [17/3, с. 290]); 5) видову семантику в дієслів (*вичікувати, ую, уеш, недок., вичекати, аю, аеш, док.* [17/2, с. 549]; *вичищати, аю, аеш, недок., вичистити, чищу, чистиш, док.* [17/2, с. 548]); 6) регулярні вияви морфологічно опосередкованої семантико-синтаксичної валентності дієслівних лексем ('**вичікувати**, ую, уеш, недок.,

вичекати, аю, аєш, док., кого, що, чого і без дод. Чекати сприятливого моменту для здійснення, виконання чого-небудь [17/2, с. 549]; (1) Здобичники ...**вичікують** слушного часу, коли б в одну мить, по слову ватажка, кинутися на табір (М. Коцюбинський); (2) В дуплі заховався Василій Чепиж. **Вичікує** снайпер, – потрібне терпіння! (І. Нехода); (3) Василюк **вичекав**, доки мати впорається та вийде, і, дочекавшись, підійшов до батька (Г. Епик); (4) Любина побігла. Милана **вичекала**, поки не стало видно Любини, пішла в напрямку лісу (А. Турчинська). До цього треба також додати 7) регулярність граматичної норми, скорельованої із транспозиційними закономірностями певної лексеми: **амфітеатр**, у, ч. – ‘3. у знач. присл. **амфітеатром**. Колом, що поступово підвищується догори’ [17/1, с. 198]; (5) Салоніки розкинулись на горі, як і Константинополь, **амфітеатром** (М. Коцюбинський); (6) Справа і зліва, до самого краю берега, збігає **амфітеатром** пишний ліс (У. Самчук); **безкрай**, ю, ч. – ‘3. у знач. присл. **безкрай** (**безкраю**). Дуже, надзвичайно’ [Там само, с. 198]; (7) Як одкрити очі цьому темному, безціасному, але **безкрай** милому людові?.. (Дніпрова Чайка); (8) Хай знає весь світ, що ми **безкраю** на культуру могутні й багаті (П. Тичина); **батальйонний**, ого – як відтінок значення ‘у знач. ім. **батальйонний**, ного, ч. Командир батальйону’ [17/1, с. 377]; (9) **Батальйонний** весь час викликає нас на інструктаж (В. Кучер); (10) Коло просторої хати, що посеред села, командир полку радився з **батальйонними** й ротними (Б. Антоненко-Давидович); **аккумуляований**, а, е – як відтінок лексичного значення ‘у знач. прикм’ [17/1, с. 164]; (11) На Олександра Івановича вигляд цвинтарів завжди наганяв тугу, і він, щоб поминути швидше це місце **аккумуляованої** печалі, смикнув коня (Б. Антоненко-Давидович); **знякочівлий**, а, е – ‘2. у знач. прикм. Який виражає, виявляє ніяковість, збентеження, засоромленість (про погляд, очі, голос і т. ін.)’ [16/3, с. 669]; (12) Гість підвів погляд на Ніну, що стояла серед хати у **знякочівлій** позі, з опущеними руками й міцно стиснутими устами (С. Добровольський); (13) – Ти дуже кохаєш Златку?.. – Дуже... – А ти, доню? – Я теж, – прошепотіла Златка. Анка помовчала, пильно вдивляючись в **знякочівлі** обличчя дочки (В. Малик); 8) регулярність валентних і сполучувальних потенціалів та інтенцій; 9) форми роду для прикметників, дієприкметників і т. ін.

Для лексикографічної практики в системі граматичних норм визначальним є послідовне розмежування ‘у знач.’ як окремого лексичного значення того чи того слова й відтінка в межах певного значення, оскільки останнє не виходить за лексико-значеннєвий простір, а перше – засвідчує силу транспозитора й відбиває закономірності «руху» категорійної семантики, що відбито в синтаксичному статусі лексеми, її семантичних відношеннях, зміні силового поля категорій. Заявлене диференціювання є особливо актуальним і значущим, оскільки стосується закономірностей використання тих чи тих утворень у синтагматичних моделях, конструюваннях висловлень різного обсягу. Граматична норма в таких випадках співвіднесена з категорійно-частинимовною семантикою, пор.: **бордо**, ‘невідм. 1. с. Сорт червоного вина’ [17/2, с. 599]; (14) – Угорське, шампан благородний, портвейн, **бордо** – от мої трунки (М. Коцюбинський); (15) Іноді [майор] виймає олівець і щось підкреслює, посміхається захоплено, потім глибокодумно морщить брови, сьорбає **бордо** і пасе далі вугляними очима по шпальтах газети (І. Багрянний) і ‘2. у знач. прикм. Те саме, що **бордовий**’ [Там само, с. 599]; (16) Величезний букет одразу зробив і без того щирі усмішки кутюр’є ще ширшою: троянди кольору **бордо** – його улюблені квіти (із журн.); **гвинт**, а, ч. ‘1. Стрижень, що має спіральну нарізку на зовнішній поверхні’ [17/3, с. 496–497]; (17) Скільки йому треба було зусилля, щоб ослабленими руками одкрутить **гвинти** люка... (В. Кучер); (18) – **Гвинт** наче й невелика штука, а без нього олії не зіб’єш (Григорій Гютюнник); ‘2. Частина рухового механізму пароплава або літака у вигляді лопатей, прикріплених на валу’ [Там само, с. 496–497]; (19) За кормою клекоче і піниється збита **гвинтами** вода, – корабель набирає швидкість (Д. Ткач); (20) Прямісінько на їхню машину, свистячи в повітрі **гвинтами**, пікірував фашистський літак (Ю. Збанацький); (21) Коменбі нагнувся і опустив руку за корму. Справді, **гвинт** був оповитий водоростями, мов слизькими зміями (В. Малик) і ‘3. у знач. присл. **гвинтом**, **гвинтами**. По спіралі’ [Там само, с. 496–497]; (22) Немов підхоплені гарячим вітром, звелись дибки командирські коні, **гвинтами** повернулись в повітрі і поринули в далечінь (О. Довженко); (23) Буває випустити оце їх [голубів] надвечір, а вони на radoцях підуть угору такими **гвинтами**, що ледве мріють над тобою у небесах (О. Гончар).

У (14), (15) і (17), (18), (19), (20), (21) витлумачувані лексеми **бордо** (14), (15), **гвинт** (17), (18), (19), (20), (21) властиве адекватне відбиття навантаження граматичних норм: а) уживання в первинних синтаксичних внутрішньореченнєвих позиціях; б) реалізація інваріантних форм синтаксичного зв’язку; в) вияв основних різновидів семантичних відношень; г) постання у спеціалізованих формально-синтаксичних функціях: (14), (18), (21) – правобічна валентнозумовлена позиція, предикативний реченнєвотвірний синтаксичний зв’язок у формі співвивяву (14) та координації (18), (21) [9, с. 45], суб’єктні семантичні відношення, синтаксична функція одного з двох головних членів речення – форма підмета, (15), (17) – лівобічна валентнозумовлена придієслівна позиція, підрядний прислівний субординативний зв’язок у формі сильного керування, об’єктні семантичні відношення, синтаксична функція другого члена речення – форма додатка, а в (19) відмінність лише у слабкому вияві керування. Натомість у (16), (22), (23) аналізовані елементи **бордо** (16), **гвинт** (22), (23) підтверджують асиметрію граматичної норми, оскільки вони виступають у вторинних синтаксичних внутрішньореченнєвих позиціях, реалізують варіантні форми синтаксичного зв’язку, вторинні різновиди семантичних відношень і виконують неспеціалізовані формально-синтаксичні функції: (16) – валентнозумовлена приіменникова внутрішньореченнєва синтаксична позиція, підрядний прислівний субординативний синтаксичний зв’язок у формі прилягання, атрибутивне семантичне відношення, синтаксична функція другорядного

члена речення – форма означення; (22), (23) – валентнонезумовлена внутрішньореченнева синтаксична позиція, підрядний прислівний реченнєвомодифікаційний детермінантний синтаксичний зв'язок у формі прилягання, характеристизаційні семантичні відношення, синтаксична функція другорядного члена речення – форма обставини.

Грамматична норма в лексикографічній практиці має два основні рівні – морфологічний і синтаксичний, до яких прилягає і словотвірний, що відбито в структурі словникової статті – її ліво- та правобічній частинах. У своїх реалізаціях граматична норма ґрунтована на усталених дефініціях і в ієрархії постаційного структурування орієнтована від найзагальнішого до менш загального, часткового і т. ін. Своїми морфологічними виявами вона охоплює усталені закономірності висвітлення системи частиномовних категорій. Цьому слугують або відповідні компоненти у правобічній частині словникової статті, або в лівобічній її частині. Останнє легко простежувано у відсилкових тезах на зразок 'дієпр. до', 'дія за знач.' та ін., що забезпечує доцентровість внутрішньословникових зв'язків. У першому випадку 'дієпр. до' у словникової статті ініціальний правобічний тлумачний елемент констатує частиномовну семантику, а в лівій частині скваліфіковано форми роду в однині, пор.: '**вибулий**, а, е. Дієпр. акт. до **вибути**' [17/2, с. 210]: (24) *І боєць Гай, і Юрій Брянський, і Саша Сіверцев, і Шура Ясногорська, всі навіки чи тимчасово вибулі з строю, мов щойно підіймалися вкупі з цим озброєним натовпом по білих сходах і вступили в цю залу* (О. Гончар); (25) *Напроти підпису вибулого члена колективу вказується дата його вибуття* (з навч. літ.). У таких і подібних випадках морфологічна норма – частиномовна кваліфікація – має опертям мовну системність з опертям на фіксовану кількість контекстів, що здебільшого мотивована потребою концептуального визначення використовуваних у словнику фактичних матеріалів. Останні вони мають відповідати тим критеріям, які укладачі вважають істотними для побудови словника. У цьому разі застосований фактичний матеріал може бути обмежений хронологічними межами та певними ідеологічними настановами (підтвердженням є Словник української мови в 11-ти томах [16]) чи ґрунтуватися на матеріалах Національного корпусу мови [17]. Відсутність тих чи тих тлумачень реєстрових слів, непослідовне фіксування морфологізованих і семантизованих транспозитів мотивовано відносним обмеженням контекстів. Цікавим є те, що, наприклад, аналізована лексема **вибулий** у контекстах має ширший транспозиційний вимір, оскільки Національний корпус української мови (Український мовно-інформаційний фонд Національної академії наук України: Український національний лінгвістичний корпус // http://lcorp.ulif.org.ua/virt_unlc/) засвідчує її в значенні, що мало би бути інтерпретовано як 'у знач. ім. **вибулий**, лого, ч.; **вибула**, лоі, ж. Той (та), хто вибув': (26) *Певну роль у динаміці народонаселення відіграє механічний приріст, тобто різниця між чисельністю прибулих на постійне проживання і кількістю вибулих* (з навч. літ.); (27) *При зверненні за допомогою в наступному кварталі враховується середньомісячна сума одержаних аліментів, а не доходи вибулого* (з навч. літ.).

Синтаксичний рівень граматичної норми в словникарській практиці відбито в констатуванні особливостей правобічної валентності дієслівних та інших лексем, а також у відбитті закономірностей синтаксичної функції певної лексеми або ж її похідного, пор., наприклад: **арештований**, а, е → '**арештовано**, безос. пред.' [17/1, с. 257]: (28) *Не встиг я придивитись до живого й шумкого шахтарського життя кругом себе, як мене ...було арештовано й посаджено в Бахмутську тюрму* (С. Васильченко); **анормально** 'у знач. пред.' [17/1, с. 219]: (29) *Глумитися над світлою пам'яттю захисників Вітчизни – анормально і аморально* (з газ.); **відвойований**, а, е → '**відвойовано**, безос. пред.' [17/2, с. 603]: (30) *Розливи Амуру не раз загрозували затопити все, що з такими труднощами було відвойовано в тайги* (з навч. літ.); **евакуйований**, а, е → '**евакуйовано**, безос. пред.' [16/2, с. 452]: (31) – *Містечко, як ви знаєте, пусте, – говорив Краснопольський сердитим надтріснутим голосом. – Мешканців евакуйовано* (О. Гончар). Послідовне відбиття синтаксичної норми, що охоплює також і відтінки лексичних значень, котрі ґрунтовані на видозміні синтаксичної функції реєстрового слова, зумовлює необхідність відбиття в лексикографії усіх динамічних тенденцій міжчастиномовних транспозицій. Фіксація в реєстровому слові синтаксичного рівня транспозиції (29) та інші засвідчує перший ступінь динаміки граматичної норми. Згодом така видозміна (міжчастиномовний перехід) здебільшого набуває оморфологізування на зразок **анатомування** → 'дія за знач. **анатомувати**' [17/1, с. 206]: (32) *Анатомування людського тіла в хірургічній практиці має важливе значення для напрацювання навичок лікаря* (з навч. літ.); **водіння** → 'дія за знач. **водити**' [17/3, с. 227]: (33) *Не встигли зачинитися двері, як в'язні заходилися швидко мити підлогу, користаючись з того, що наглядач саме зайнятий водінням інших камер до вбиральні* (І. Багрянний); (34) *Юста-Грата Гонорія змалку жила в царі-городі Константинополі разом із братом, а коли брат водінням Пульхерії сів на стіл у Римі, то забрав із собою й сестру Юсту* (І. Білик); (35) *Він розумів, що зараз Валя показуватиме свій найвищий клас водіння машини* (В. Собко), що згодом набувають повної категоризації (семантичного ступеня транспозиції), поповнюючи частиномовне ядро повноцінними похідними утвореннями. Послідовне врахування критеріїв синтаксичної норми вимагає принципового перегляду реєстрового фонду й розгляду лексичного багатства (так, наприклад, компаративи варто розглядати як окремі лексеми та ін.).

Грамматична норма в лексикографічній практиці завжди має опертям фундаментальну теоретичну граматику, оскільки всі констатовані статусні характеристики реєстрових слів – частиномовний статус, закономірності внутрішньокатегорійного та міжкатегорійного диференціювання та інше ґрунтовані до вичерпних дефініціях, класифікаційних і кваліфікаційних критеріях. Динаміка граматичної норми відбиває особливості видозміни певних тенденцій у класифікаційних, ідентифікаційних, кваліфікацій-

них та інших параметрах (пор., наприклад, видозміни в диференціації за морфологічними значеннями роду, числа іменників нульової відміни або динаміку тлумачення дієприкметника і под.), що набувають відповідного теоретичного осмислення та узагальнення. Відсутність загально визнаної вичерпної теоретичної граматики зумовлює часто внутрішньословникову непослідовність, хитання в морфологічній та синтаксичній категоризації реєстрових слів, відцентрові тенденції у внутрішньословниковій системі граматичних норм.

Грамаічна норма в словникарській практиці є одним із визначальних чинників повноцінного структурування кожної словникової статті та кваліфікації слова в його основних формах, відбиття його активних чи пасивних внутрішньокатегорійних та міжкатегорійних зв'язків. Перспективним є встановлення квантитативних параметрів внутрішньолексемних граматичних змін, визначення основних індексів трансформації відтінку в повноцінне лексичне значення слова, а також створення цілісного нормативно-граматичного словника з відбиттям у ньому основних тенденцій динаміки морфологічних і синтаксичних норм.

Література:

1. Балко М. В. Актуальні проблеми теорії словосполучення сучасної української мови : монографія / М. В. Балко. – Дніпропетровськ : Свідпер А. П., 2014. – 350 с.
2. Бацевич Ф. Частки української мови як дискурсивні слова : монографія / Ф. С. Бацевич. – Львів : ПАІС, 2014. – 288 с.
3. Вихованець І. Р. Розмовляймо українською : науково-популярне видання / І. Р. Вихованець. – К. : Пульсари, 2012. – 160 с.
4. Городенська К. Г. Українське слово у вимірах сьогодення : наукове видання / К. Г. Городенська. – К. : КММ, 2014. – 124 с.
5. Горпинич В. О. Морфологія української мови : підручник / В. О. Горпинич. – К. : ВЦ «Академія», 2004. – 336 с.
6. Єрмоленко С. Я. Нариси з української словесності (стилістика та культура мови) : монографія / С. Я. Єрмоленко. – К. : Ін-т української мови НАН України ; Український науково-виробничий центр «Рідна мова» ; Довіра, 1999. – 431 с.
7. Єрмоленко С. Я. Українська мова : короткий тлумачний словник лінгвістичних термінів / С. Я. Єрмоленко, С. П. Бибік, О. Г. Тодор. – К. : Либідь, 2001. – 224 с.
8. Жовтобрюх М. А. Про один теоретичний аспект культури української мови / М. А. Жовтобрюх // Мовознавство. – 1967. – № 3. – С. 53–60.
9. Загнітко А. П. Теоретична грамаіка сучасної української мови. Морфологія. Синтаксис / А. П. Загнітко. – Донецьк : ВКФ «БАО», 2011. – 992 с.
10. Загнітко А. П. Словник лінгвістичної термінології : поняття і терміни : у 4-х т. / А. П. Загнітко. – Донецьк : Вид-во ДонНУ, 2012. – Т. 1. – 402 с.; Т. 2. – 350 с.; Т. 3. – 426 с.; Т. 4. – 388 с.
11. Загнітко А. П. Словник часток : матеріали і статті / А. П. Загнітко, А. С. Каратаєва. – Вид. друге, випр. і доп. – Донецьк : Вид-во ДонНУ, 2013. – 400 с.
12. Загнітко А. П. Теорія грамаіки і тексту : монографія / А. П. Загнітко. – Донецьк : Вид-во «Ноулідж» (Донецьке відділення), 2014. – 480 с.
13. Лендау І. Сидні. Словники : мистецтво та ремесло лексикографії / І. Лендау ; [пер. з англ.]. – К. : К.І.С., 2012. – 480 с.
14. Мустайоки А. Разновидности русского языка: анализ и классификация / А. Мустайоки // Вопросы языкознания. – 2013. – № 5. – С. 3–27.
15. Пилинський М. М. Мовна норма і стиль : монографія / М. М. Пилинський. – К. : Наукова думка, 1976. – 288 с.
16. Словник української мови : в 11-ти т. – К. : Наукова думка, 1970–1981.
17. Словник української мови : у 20-и т. – К. : Український мовно-інформаційний фонд НАН України ; Наукова думка, 2010–2015.
18. Струганець Л. Динаміка лексичних норм української літературної мови ХХ століття : монографія / Л. Струганець. – Тернопіль : Астон, 2002. – 352 с.
19. Універсальний словник-енциклопедія / [редкол.: М. Попович (гол. ред.) та ін.]. – Вид. 4-е, випр. і доп. – Львів : ТЕКА, 2006. – 1432 с.
20. Широков В. А. Корпусна лінгвістика : наукове видання / В. А. Широков, О. В. Бугаков, Т. О. Грязнухіна та ін. – К. : Довіра, 2005. – 471 с.
21. Grochowski M. Słownik gniazdowy partykuł polskich / Maciej Grochowski, Anna Kisiel, Magdalena Żabowska. – Kraków : Polska Akademia Umiejętności, 2014. – 398 s.